

HET COALITIEAKKOORD VANUIT MENSENRECHTELIJK EN RECHTSSTATELIJKPERSPECTIEF

Een six-seven vibe

Lize Glas, Jasper Krommendijk & Marloes van Noorloos *

Samenvatting | Bij het ter perse gaan van dit nummer is het minderheidskabinet Jetten alweer een aantal maanden in functie. Het coalitieakkoord, zoals gepresenteerd op 30 januari 2026, zal dan op een aantal punten nader zijn uitgewerkt, inhoudelijk zijn bijgestuurd door de noodzakelijke compromissen met de oppositie of duidelijk verworpen zijn door de oppositie. Desalniettemin loont het om het coalitieakkoord te duiden vanuit een mensenrechtelijk en rechtsstatelijk perspectief, zeker na de rechtsstaatturbulentie onder het vorige kabinet Schoof. Deze appreciatie levert een gemengd beeld op, of in de woorden van de jeugd van tegenwoordig: *six-seven*. Bij het verschijnen van dit redactioneel zal deze term, misschien net als het coalitieakkoord zelf, alweer achterhaald zijn en zijn toegevoegd aan de lange lijst van voorbijge rages.

DOI | 10.54195/NTM.27160

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0

Aan de slag met de rechtsstaat en mensenrechten

Het akkoord bevat de nodige positieve voorstellen om de rechtsstaat en de bescherming van mensenrechten te verbeteren. Zo wordt er, met name in het verlengde van voorstellen van Sneller (D66) in Project 2026, werk gemaakt van achterstallig rechtsstatelijk onderhoud in formele, institutionele zin.¹ Het coalitieakkoord noemt een tweetal concrete voorstellen met als doel om ‘een stevig schot’ te bouwen tussen de onafhankelijke rechtspraak en de politiek en de democratische rechtsstaat weerbaarder te maken en de onafhankelijkheid van instituties te vergroten: ‘De benoeming van leden van de Raad voor de Rechtspraak maken we onafhankelijk van de minister. De rechtspraak krijgt een aparte begroting.’ *Checks and balances* worden ook ingebouwd voor de benoemingsprocedures voor de Kiesraad, de voorgenomen Nederlandse Autoriteit Politieke Partijen en Rijksbrede adviescolleges. Positief is ook dat het akkoord verder kijkt dan deze institutionele verankering rakende aan de *trias*. Uit onderzoek weten we dat formele (wettelijke)

- Dr. mr. L.R. Glas is universitair hoofddocent Internationaal en Europees recht, prof. mr. J. Krommendijk is hoogleraar Rechten van de Mens en directeur van het Onderzoekcentrum voor Staat en Recht (SteR), Radboud Universiteit en prof. mr. dr. M. van Noorloos is hoogleraar Straf- en strafprocesrecht bij het Instituut voor Strafrecht & Criminologie.
- 1 J. Soeharno, N. Graaf & J. Uzman, ‘Constitutionaliseer de Raad voor de rechtspraak. Over de noodzaak van rechtsstatelijke waarborgen’, *NJB* 2024/2523; K. Bessems, ‘We kunnen zó Polen en Hongarije achterna gaan. Onze rechtspraak heeft de bewapening van een naaktslak’, *Volkskrant*, 7 december 2024.

borging op zichzelf onvoldoende is om rechtsstatelijke erosie te voorkomen.² Het akkoord wijst op het verdiepen van 'het democratisch ethos in de hele samenleving' en het 'levendiger' maken van de democratie door meer in te zetten op burgerschapsonderwijs, overigens zonder dit verder uit te werken. Een voorstel uit het akkoord om het democratische ethos te versterken lijkt nu al gesneuveld: onderzoek naar de invoering van een kiesdrempel. Kamerleden stemden voor een motie die de regering verzoekt hier niet (weer) onderzoek naar te doen.³

Het gaat het bestek van dit redactioneel te buiten om alle voorgenomen maatregelen met een positieve uitwerking voor mensenrechten te benoemen en te bespreken, zoals de aandacht voor gender gerelateerd geweld.⁴ Een mensenrecht krijgt een apart kopje in het coalitieakkoord en bespreken we daarom wel, namelijk het recht op gelijke behandeling. Om racisme en discriminatie uit te bannen wordt de rol van twee nationale coördinatoren (discriminatie en racisme, en antisemitismebestrijding) wettelijk verankerd. Ook wil de coalitie onder meer een landelijke discriminatievoorziening optuigen met fysieke loketten en strenger handhaven bij deelname aan discriminerende spreekkoren vanaf de voetbaltribune. Het akkoord maakt duidelijk dat de overheid niet etnisch mag profileren en dat dit fenomeen moet worden aangepakt. Het is niet duidelijk of de coalitie onder het aanpakken van etnisch profileren ook het wettelijk verankeren van een verbod daarop verstaat. Vorig jaar was de Raad van State nog zeer kritisch over de toegevoegde waarde van zo'n verbod naar aanleiding van een initiatiefwetsvoorstel van een D66- en een NSC-Tweede Kamerlid. Er zijn immers al wetten en verdragen die etnisch profileren verbieden.⁵ Voor het voorstel om playbacken van spreekkoren zelfstandig strafbaar te maken geldt misschien hetzelfde als voor het verbod op etnisch profileren, namelijk dat de toegevoegde waarde hiervan niet vaststaat. Zoals het OM vorig jaar uitlegde,⁶ wil het eerst een aantal zaken voor de rechter brengen waarin de verdachte zegt dat hij niet meezong met een spreekkoor maar 'enkel' playbackte om te zien of de rechter desondanks tot een veroordeling kan komen.

Ook gelet op een ander belangrijk kernelement van de rechtsstaat,⁷ namelijk toegang tot het recht, bevat het akkoord positief nieuws. Zo worden de griffierechten verlaagd en wordt meer geïnvesteerd in sociale advocatuur. Om de rechtsbescherming te versterken wil de coalitie constitutionele toetsing aan klassieke grondrechten mogelijk maken en daartoe artikel 120 Grondwet wijzigen. Het vorige kabinet wilde dit ook en had een grondwetswijziging voorgesteld die tot 28 augustus 2025 in publieke consultatie was. Het nieuwe kabinet kan dus verder met dit voorstel, aangezien het constitutionele toetsing ook wil beperken tot klassieke grondrechten.⁸ Dit ondanks dat CDA en D66 in hun verkiezingsprogramma bredere constitutionele toetsing

2 R.B.J. Tinnevelt, *Rechtsstaat. Kwetsbaar en weerbaar*, oratie Radboud Universiteit Nijmegen, 22 september 2022; R.B.J. Tinnevelt, 'De kwetsbaarheid van de rechtsstaat', *Ars Aequi* (2023), afl. 72(9), p. 710-715; M. Hertogh, *De maatschappelijke rechtsstaat*, oratie Universiteit Utrecht, 5 februari 2026.

3 *Kamerstukken II* 2025/26, 36800-VII, nr. 62.

4 Zie uitgebreider College voor de Rechten van de Mens, 'Het coalitieakkoord en mensenrechten', 3 februari 2026, <https://publicaties.mensenrechten.nl/publicatie/3715f51c-8b5c-496e-a54b-f8172f7a535b>.

5 Afdeling advisering Raad van State, 'Advies bij Voorstel van wet van de leden Bamenga en Koops voor een wettelijk verbod op etnisch profileren', W16.25.00211/II, 10 december 2025.

6 *Kamerstukken II* 2025/26, 36650, nr. 9, p. 34.

7 Venetië Commissie, *The Updated Rule of Law Checklist*, Straatsburg: 16 december 2025, CDL-AD(2025)002.

8 Voor kritiek op de uitsluiting van sociale grondrechten J. Krommendijk, 'Contourennota (deel 1): hoe mythes over sociale grondrechten een goede discussie over de opheffing van het toetsingsverbod bemoeilijken', *Nederland rechtsstaat*, 25 februari 2025.

niet uitsloten.⁹ De VVD wilde daarentegen juist de plannen voor constitutionele toetsing geheel schrappen.¹⁰ Het zojuist besproken voorstel stond los van een andere door de vorige coalitie ingezette grondwetherziening, namelijk de instelling van een Grondwettelijk Hof.¹¹ De nieuwe regering lijkt dit plan uit de koker van NSC niet meer uit te willen voeren.

Niet verSchoven: onvoldoende mensenrechtelijke bescherming

Ondanks de positieve voorstellen bevat het coalitieakkoord ook meerdere voorstellen die haaks staan op mensenrechten. Het akkoord vormt op een aantal terreinen dus geen enorme breuk met het kabinet Schoof. Dit geldt vooral voor het hoofdstuk over 'asiel, migratie en integratie'.¹² Jensma wees er in zijn column al terecht op dat 'de reactionaire migratie-agenda van de PVV vrijwel ongeschonden meeverhuisd' is.¹³ Ook Amnesty reageerde al snel kort, maar krachtig op het coalitieakkoord in het licht van menselijke waardigheid door vooral te wijzen op 'de jarenlange stigmatisering en ontmenselijking van mensen op de vlucht', 'het ontspoorde debat... gedomineerd door nativisme'.¹⁴ Hoewel het debat, zeker vanuit de regeringspartijen wellicht gematigder van toon zal zijn dan onder Schoof, geldt dit niet meteen voor de inhoud van het beleid. Het kabinet Jetten spreekt zich niet negatief uit over de eerder door Faber (PVV) ingediende, fel bekritiseerde, voorstellen voor de Asielnoodmaatregelenwet en de Wet Invoering Tweestatusstelsel.¹⁵ Als de Eerste Kamer deze wetten aanneemt dan voert het kabinet deze 'onverkort' uit. Overigens zijn een aantal van de scherpste kantjes van de asiel- en migratieplannen van Schoof er wel af gehaald. Zo wordt de Spreidingswet voorlopig in stand gehouden, wordt de eventuele voorrang van statushouders bij sociale huur aan gemeenten gelaten en klinkt er in ieder geval in woorden meer waardering voor Vluchtelingenwerk. Bovendien wil het kabinet het makkelijker maken voor asielzoekers ('met een goede kans op een verblijfsvergunning') om snel aan het werk te gaan, hoewel niet duidelijk is hoe en wanneer dit gaat gebeuren.

Naast nationale maatregelen, legt de coalitie ook uit hoe zij in 'internationaal verband' wil werken aan een 'nieuw modern, streng en menswaardig migratiemodel'. 'Nieuw modern' lijkt door het ontbreken van een komma meer op een woonstijl dan een omschrijving van een migratiemodel terwijl de bedoeling juist niet is dat asielzoekers hier komen wonen in afwachting

9 CDA Verkiezingsprogramma 2025, 'Bouwen op vertrouwen', www.cda.nl/themas/, p. 19; D66 Verkiezingsprogramma 2025, 'Het kan wél', https://d66.nl/wp-content/uploads/2025/10/Verkiezingsprogramma_begrijpelijke-taal_2025-2030-1.pdf, p. 6.

10 VVD Verkiezingsprogramma 2025, 'Sterker uit de storm', www.vvd.nl/wp-content/uploads/2025/07/Verkiezingsprogramma-TK-VVD2025.pdf, p. 63.

11 Zie de internetconsultatie voor de Wijziging van de Grondwet ter invoering van constitutionele toetsing via <https://internetconsultatie.nl/constitutioneletoetsing/b1>.

12 L. Hillary, '#3: Asiel: symboolpolitiek in plaats van oog voor individuele rechten?', *Nederland Rechtsstaat*, 26 februari 2026.

13 F. Jensma, 'Onder Jetten gaat de 'veilige burger' vóór diens grondrechten', *NRC*, 23 februari 2026, www.nrc.nl/nieuws/2026/02/23/onder-jetten-gaat-de-veilige-burger-voor-diens-grondrechten-a4920849; vgl. Y. Buruma, 'Rechtsstatelijke observaties bij het coalitieakkoord', *NJB* 2026/296, afl. 6.

14 Amnesty International, 'Coalitieakkoord: Amnesty uit zorgen over mensen op de vlucht', 31 januari 2026, www.amnesty.nl/actueel/coalitieakkoord-amnesty-uit-zorgen-over-mensen-op-de-vlucht.

15 Zie voor kritiek en verwijzingen Raad voor de rechtspraak, 'Wetgevingsproces Asielnoodmaatregelenwet en Wet invoering tweestatusstelsel', rvr.org, geraadpleegd op 5 maart 2026.

van de uitkomst van een asielprocedure. Zo noemt het akkoord dat het internationaal vluchtelingenrecht moet worden ‘gemoderniseerd’, zonder duidelijk te maken wat en hoe dat precies wordt beoogd. Opvallend is dat in dit kader geen woord wordt gerept over het EVRM, terwijl wij tijdens het schrijven van dit redactioneel ons opmaken voor een sessie van het Comité van Ministers op 14 en 15 mei waar de ministers een politieke verklaring zullen aannemen over migratie, het EVRM en het EHRM.¹⁶ Dat dit onderwerp wel op de radar van de onderhandelende partijen stond, blijkt uit de vragen die informateur Letschert stelde aan toenmalig premier Schoof over het proces dat tot de het agenderen van het onderwerp voor de sessie heeft geleid.¹⁷ Uit de antwoorden blijkt dat kritische Europese landen hun pijlen steeds meer gaan richting op dat andere Europese Hof, namelijk het Hof van Justitie van de EU in Luxemburg. Men lijkt zich te realiseren dat het Unierecht soms een hoger beschermingsniveau biedt dan het EVRM en de rechtspraak van het EHRM.

De continuering van het beleid van het kabinet-Schoof blijkt ook uit enkele voorstellen die samenhangen met openbare orde en (nationale) veiligheid. Maatregelen op deze terreinen geven blijk van een ‘law and order’-invulling van het begrip rechtsstaat, die met name door partijen aan de rechterzijde van het spectrum wordt gepropageerd.¹⁸ Het verbaast dan ook niet dat de eerste inhoudelijke paragraaf de titel ‘Veilig Nederland, sterke samenleving’ draagt. Jensma becijferde bovendien dat het woord ‘veilig’ 97 keer voorkomt in het coalitieakkoord, terwijl rechtsstaat en vrijheid respectievelijk maar twaalf en vijftien keer worden genoemd. Niet voor niets luidt de titel van een andere paragraaf ‘Veilig zijn in een sterke rechtsstaat’. Opmerkelijk is bijvoorbeeld dat georganiseerde en ondermijnende criminaliteit onder *nationale* veiligheid wordt geschaard. Toezichhouders hebben eind 2024 expliciet gewaarschuwd voor sfeervermenging tussen nationale veiligheid en opsporing alsmede afkalving van rechtsstatelijke waarborgen.¹⁹

Hoewel het kabinet beaamt dat de strafrechtsketen overvol zit, ontbreekt in het akkoord een meeromvattende visie op de inzet van het strafrecht en de preventie van criminaliteit – het is opnieuw ‘lik op stuk’ dat de klok slaat (strafbeschikkingen door de politie voor kleine delicten; voortzetting van de strijd tegen de georganiseerde misdaad geïnspireerd op de Italiaanse anti-maffia-aanpak; veroordeelden een eigen bijdrage laten betalen voor hun forensische zorg; hogere strafmaat voor cyberdelicten; onverkort uitvoeren strafbaarstelling illegaal verblijf indien het wetsvoorstel wordt aangenomen; hardere aanpak asielzoekers die de wet overtreden;...).

Preventie van veel vormen van criminaliteit, maar ook bescherming tegen bijvoorbeeld gendergerelateerd geweld, staat of valt bovendien met een stevig sociaal domein (en met een menswaardige omgang met asiel en migratie, zoals hierboven benoemd). Hoewel het kabinet enerzijds wil investeren in armoedebeleid en preventie van schulden, worden anderzijds zware bezuinigingen (bijvoorbeeld met betrekking tot arbeidsongeschikten en de WW) voorgesteld. Het kabinet wil dat meer mensen vanuit de bijstand weer aan het werk gaan en wil bij de hervorming van de Participatiewet enerzijds ‘meer uitgaan van vertrouwen’, maar anderzijds

16 Zie hierover L.R. Glas & J. Krommendijk, ‘Ook Nederland wil dat het EHRM zijn migratierechtspraak herzielt’, nederlandrechtsstaat.nl, 18 december 2025.

17 A.W.H. Bertram, ‘Beantwoordingverzoek informateur’, 7029739, 19 december 2025.

18 Vgl. B. Pasterkamp & J. Sillen, ‘Rechtsstaat en rechtsstatelijkheid’, montesquieu-instituut.nl, 23 oktober 2025.

19 Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, ‘Zorgen voer de activiteiten van de AIVD met betrekking tot criminele ondermijning van de democratische rechtsorde’, ctivd.nl, 14 maart 2025.

ook effectief handhaven op plichten en fraude aanpakken – terwijl zo’n repressieve aanpak ineffectief is en sociale grondrechten onder druk zet.²⁰ Daarnaast is sterk de vraag of de voorgestelde maatregelen tegen woningnood voldoende zullen zijn om het recht op huisvesting effectief te maken, gezien de diepe wooncrisis waarin Nederland zich momenteel bevindt.

De veiligheidsinvulling van het rechtsstaatsbegrip kwam ook nadrukkelijk naar voren tijdens de verkiezingscampagne. Zo reageerde Yeşilgöz geprikkeld op de toets van het VVD-verkiezingsprogramma door een onafhankelijke externe commissie ingesteld door de Nederlandse orde van advocaten.²¹ De commissie oordeelde dat negen voorstellen van de VVD in strijd zijn met de beginselen van de rechtsstaat en negentien een risico vormen voor de rechtsstaat. Yeşilgöz kwalificeerde het oordeel van de commissie als niet meer dan ‘een mening’, ‘belachelijk’ en wees op de uitholling van het begrip rechtsstaat. Ze was zelfs trots op de rood gekwalificeerde voorstellen omdat daarmee juist wordt opgekomen voor de rechtsstaat.²²

Meerdere gele en rode voorstellen hebben (in soms afgezwakte vorm) hun plek gevonden in het coalitieakkoord, zeker op het terrein van asiel zoals eerder al naar voren kwam. Zo beoordeelde de commissie het voorstel om ‘altijd’ het Nederlanderschap in te trekken als iemand zich aansluit bij een terroristische organisatie als rood.²³ Hoewel het coalitieakkoord op dit punt minder absoluut is geformuleerd staat intrekking op gespannen voet met het discriminatieverbod en het VN-verdrag tegen rassendiscriminatie.²⁴ Zo oordeelden de rechtbanken Amsterdam en Den Haag dat ongerechtvaardigd onderscheid wordt gemaakt op basis van afkomst bij de behandeling van Nederlanders met alleen de Nederlandse nationaliteit en Nederlanders met ook nog een andere nationaliteit.²⁵ Dergelijke maatregelen kunnen de veiligheid van andere staten verzwakken. Tegelijkertijd wordt er met twee maten gemeten: aan Nederlanders die zich aansluiten bij het leger van een ‘bevriende’ staat die zich aan grootschalige internationale misdrijven schuldig maakt, wordt geen strobreed in de weg gelegd.²⁶ Het kabinet wil terroristische organisaties sneller kunnen verbieden in Nederland en de EU; met de VVD-steun aan de motie om ‘antifa’ te verbieden nog vers in het geheugen roept dat echter kritische vragen op.²⁷ Ook wordt de Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding permanent gemaakt, ondanks zeer kritische evaluaties waaruit blijkt dat deze nauwelijks wordt ingezet en niet in een werkelijke behoefte voorziet.²⁸

20 Zie A. Eleveld, ‘#2: Werk, werk, werk? Voltijdbonus, arbeidsactivering en grondrechten in het coalitiebeleid’, *nederlandrechtsstaat.nl*, 24 februari 2026.

21 Een van de auteurs van dit redactioneel, Jasper Krommendijk, was lid van deze commissie.

22 Advocatie, ‘Yeşilgöz botst met Orde van Advocaten over “anti-rechtsstatelijke” VVD-plannen’, *advocatie.nl*, 22 oktober 2025.

23 *Rechtsstatelijketoets verkiezingsprogramma’s 2025* (rapport Commissie rechtsstatelijke toets verkiezingsprogramma’s 2025 in opdracht van de Nederlandse orde van Advocaten van 20 oktober 2025), Den Haag: NOvA 2025, p. 165.

24 Zie *Comment on ‘Differential treatment of citizens with dual or multiple nationality and the prohibition of discrimination’* (Commissie Meijers-policy brief CM2016 van 6 december 2020), Den Haag: Commissie Meijers 2020.

25 De rechtbank vernietigde (alleen) het terugkeer- en inreisverbod dat gebaseerd was op intrekking van het Nederlanderschap. Rb. Den Haag, 24 maart 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:4682; Rb. Amsterdam 24 maart 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:1849. In een latere uitspraak oordeelt de rechtbank echter dat intrekking van het Nederlanderschap niet in strijd is met discriminatieverboden. Rb. Den Haag 11 augustus 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:14976.

26 R. van der Burgh, M. Rotman & A. van der Woude, ‘Hoe Nederlanders bij het Israëlische leger terecht komen’, *Investico*, 20 februari 2026.

27 Motie van het lid De Vos c.s., *Kamerstukken II 2025/26*, 36800, nr. 47.

28 M. Diekema e.a., *Nood zoekt wet. Evaluatie van de Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding* (Rapport in opdracht van het WODC), Groningen/Utrecht: Pro Facto, Universiteit Utrecht en Universiteit Groningen 2024.

Jetten wil de Wet Openbare Manifestaties aanpassen en burgemeesters bevoegdheden geven tot bestuursrechtelijke handhaving of verplaatsing. Het akkoord noemt als reden dat ‘we de afgelopen tijd zagen [dat] demonstreren soms door[slaat] in grootschalige verstoring van de openbare orde.’ Uit onderzoek blijkt echter dat zich slechts in drie procent van alle demonstraties incidenten voordoen (zoals belediging of overlast) waarvan ook weer in drie procent van de gevallen geweld.²⁹ Dit voornemen van de coalitie, waarvoor aan de rechterzijde van het politieke spectrum voldoende steun lijkt te zijn gelet op de verkiezingsprogramma’s, staat haaks op recent WODC-onderzoek naar het demonstratierecht waarin juist werd geconcludeerd dat er geen ingrijpende aanpassingen nodig zijn en burgemeesters op basis van de huidige wetgeving voldoende mogelijkheden hebben om het demonstratierecht in voorkomende gevallen te beperken.³⁰ Het voornemen om het strafrecht te herzien zodat de strafrechter strafbare feiten gepleegd tijdens demonstraties zwaarder weegt, gaat in tegen het mensenrechtelijke uitgangspunt om juist terughoudend om te gaan met optreden tegen burgerlijke ongehoorzaamheidsacties, waarmee een ‘chilling effect’ voor de uitoefening van het demonstratierecht kan ontstaan.³¹

Metten met twee maten

Het hiervoor geschetste gemengde beeld rijmt slecht met de stoere taal in het akkoord ten aanzien van de opstelling op het internationale niveau. Zo wordt genoemd dat we pal blijven staan voor ‘onze Westerse vrije waarden’ en opkomen voor mensenrechten in China. Het akkoord is ook ferm richting EU-lidstaten waarin de rechtsstaat onder druk staat: ‘Wij pakken landen die Europa actief ondermijnen, zoals Hongarije en Slowakije, hard aan door ons in Europa hard te maken voor het vereenvoudigen van de artikel 7 procedure zodat het stemrecht van landen makkelijker kan worden ontnomen. Hongarije verliest het recht op Europees geld.’ Wil Nederland deze ferme rechtsstatelijke houding effectief en geloofwaardig op Europees en internationaal niveau uitventen, ook in het kader van de komende onderhandelingen in het kader van het nieuwe Meerjarig Financieel Kader (2028-2034), dan is het van belang dat Nederland zelf zijn (binnenlandse) huiswerk op orde heeft.

Het coalitieakkoord is tegelijkertijd ambigu wat betreft deze opstelling in het buitenlands beleid. Op pagina 34 wordt de grondwettelijke opdracht in artikel 90 Gw om de internationale rechtsorde te bevorderen, zonder verwijzing naar de Grondwet zelf, expliciet genoemd in een bulletpoint. De inleiding van dit onderdeel over ‘De wereld’ bepleit echter de noodzaak van realisme: ‘We leven in een multipolaire wereld waarin het internationaal recht niet vanzelfsprekend prevaleert. Dat vraagt om een opstelling als land dat het internationaal recht verdedigt, maar ook de taal van macht leert spreken.’ Deze dubbelzinnige opstelling bleek gelijk uit de begripvolle reactie van de kersverse Minister van Buitenlandse Zaken Berendsen (CDA) na de aanval van Israël en de Verenigde Staten op Iran: ‘Tegelijkertijd wil ik ook eerlijk zijn dat het

29 B. de Koning, ‘Worden demonstraties niet gewelddadiger? Een blik op de cijfers leert van niet. Integendeel’, *Follow the money*, 5 juli 2025.

30 N.J.L. Swart e.a., *Het recht om te demonstreren in de democratische rechtsstaat: onderzoek naar het Nederlandse demonstratierecht vanuit internationaalrechtelijk, empirisch, rechtsvergelijkend en rechtstheoretisch perspectief*, (Rapport in opdracht van het WODC), Groningen: Rijksuniversiteit Groningen 2025, p. 4 en 11-12; NJCM, ‘Oproep van het NJCM om het demonstratierecht niet onnodig en disproportioneel te beperken’, 2 februari 2026.

31 Zie bijv. EHRM 13 oktober 2020, nr. 35880/14,), par. 90 (*Zakharov en Varzhabyan/Rusland*).

internationaal recht niet het enige kader is dat je op deze situatie kunt leggen. Je moet ook realistisch zijn gezien de moorddadigheid van het regime in Iran'.³²

Geen eenduidig beeld

Met zowel voorstellen ter versterking van de rechtsstaat, als ook het opnemen van voorstellen die buiten de rechtsstatelijke lijnen kleuren, en bovendien toch wel streng willen zijn tegenover andere EU-lidstaten bekruipt de lezer van het coalitieakkoord een *six-seven* vibe: een niet eenduidig beeld dat vragen zal blijven oproepen over waar de coalitie nu precies voor staat. Bovendien blijft het de vraag hoeveel de woorden in het coalitieakkoord uiteindelijk waard zijn. Zijn zij meer dan een openingszet voor onderhandelingen met de oppositie? Uit het Kamerdebat naar aanleiding van de regeringsverklaring bleek dat de coalitie ook gezamenlijk bijsturende voorstellen vanuit de oppositie steunt. De voltallige kamer schaarde zich bijvoorbeeld op 26 februari achter een motie van Bikker (CU) e.a. die het kabinet oproept om armoede niet verder te laten stijgen.³³ Het zal ons niet verbazen wanneer meer aanpassingen volgen, maar of die aanpassingen de rechtsstaat en mensenrechten ten goede zullen komen staat niet op voorhand vast gezien de zetelverdeling. Zo geldt ook voor mensenrechtenvoorvechters de komende jaren: (verder) aan de slag!

32 Zie hierover uitgebreider O. Spijkers, 'Artikel 90 Grondwet onder druk: waarom geen veroordeling van de aanval op Iran?', *nederlandrechtsstaat.nl*, 5 maart 2026.

33 Bikker diende deze motie in naar aanleiding van de doorrekening van het CPB van het coalitieakkoord waaruit bleek dat het aantal personen in armoede stijgt, zie *Kamerstukken II 2025/26*, 36848, nr. 85.